

ДЫХО ЗЪ ГОРИЛЖОЮ!

(Правдые оповидання.—Пьяныця).

МОСКВА.

Типографія Т-ва И. Д. Сытина, Валуевая ул., авой домъ.

1901.

ЛРЖО ЗР ЛОРВЛРО

(Продолжение — предыдущий)

МОСКВА.
Типография Т-на Н. Я. Ситникова, Введенская ул., 1001.
1901.

ЛЫХО ЗЪ ГОРИЛКОЮ!

Правдыве оповидання.—Пяныця.

Винарь
мени.
и що? — про-
... про не-
цинуваты за
обу, а якъ у
добро... А то
а усадьбу...

МОСКВА.

Типогр. Товарищества И. Д. Сытина, Валовая ул., с. л.
1901.

Дозволено цензурою. Київ, 22 декабря 1900 года.

В. П. С. О. Н.
Генер. Секретарь И. Д. Сидоров. Киев, 22
1901

ПРАВДЫВЕ ОПОВИДАННЯ.

Якось мени довелось иты поузь волость. Було якесь свято, здається святої Варвары. Биля волосты я побачывъ купы людей: инши выходылы изъ двору на вулицю, други ще стоялы у двори и про щось балакалы, розмахуючи руками, наче погрожувалы свойімъ ворогамъ. Потимъ и ци слидкувалы за тымы. И вси воны купамы душъ по-пьять, по-шисть простувалы до шинку, що бувъ недалеко одъ волосты.

Въ одній невеличкій купци, що стояла биля ворить я побачывъ знаемого чоловіка.

— Здоровы, дядьку Микито, — привитавъ я его.

— Здрастуйте, — одказавъ винъ мени.

— Що це сходъ у васъ бувъ, чи що? — протягъ я дали.

— Атожъ.

— Про вищо жъ радылись?

— Та про засику-коли рубаты... про недоймку: старшына казавъ, що буде цинуваты за недоймку скотыну, вивци, усю худобу, а якъ у кого нема худобы, то усе хатње добро... А то килькы чоловікъ прохалы мисця на усадьбу...

— Ну, що жъ дали?

— Та дали: оцежъ и могорычи пишлы пыты.

— Ну, а вы жъ чому не йдете? — зновъ спытавъ я у его.

— Хай пьютъ, Богъ зъ нею, — одказавъ винъ, махнувши рукою.

— Та черезъ вищо жъ це вы одказуетесь не пьете, чи що?

— Эге...

— И давно?

— Та вже рокивъ, мабуть, за висимнадцять е, якъ покинувъ.

— А ранишъ, значить, пылы? — пытавъ я дали.

— О, я, якъ пывъ, такъ и не дай Богъ никому! Парубкомъ було мало коли й высыхаешь... Ни жодної недилі, ни жодного свята ни мынало, щобъ я не бувъ пьяный, а то такъ и въ будень. Та ще не абы якъ и пьяный: налыгаешься було такъ, що й додому не дійдешъ, та де небудь въ чужому городи або въ садку и заснешъ. Не разъ було и на вулиці пидъ тыномъ ночувавъ: упадешъ та й захропешъ. Уранці жинки або дивчата идуть по воду та й балакають: „Дывись, онъ Мыкыта лежить... Отъ пьяныця, ледацюга проклятый! и колы винъ йїї напьеться!.. Якъ ему й несоромъ одъ людей: люде роблять, пеклюются, а винъ трохты не що дня, мовъ падло, валяється пидъ тыномъ... Ему про все байдуже. Винъ мабуть забувъ, яка та и служба Божа...“ — „Отъ не дай, Боже, засторчыты куды дытину — пропаде ни за що! Уже якъ за пьяныцю отдаваты, то краще хай дивкою ходе, ниhto не знущатиметься, та й слизь не буде лыты...“ То я було й чую усе, що вони балакають и така мене злисть висьме, що схопышься та й давай йїхъ лаяты на всю вулицю. Инши було почнуть смыгатыся, та ни, куды тамъ!.. Забьешъ йїмъ ныскы!.. Якъ згадаешь, теперъ про це, то ажъ соромъ тебе візьме: чи можна жъ такъ себе попустыты, а тоди жъ суло и байдуже, ниhto тебе не

спыныть, никого й ничего не соромышься: чи молодого, чи старого, якъ кажуть, ни за що, ни про що вылаешь. Отъ хочъ бы й ти жинкы: идутъ и хоча воны й про мене балакають, але жъ мене не займають. Ну, здається якъ на доброго и хай бы воны собы балакалы, — ни, треба наскипаться, треба вылаять, що ти бидни тилькы хрестяться, приказуючи: Одсахнысь ты одъ насъ луццшере!“ та мерщій, набравши воды, идутъ додому.

„И нихто зъ мене не сподивався добра. Уся слобода: и мале, и вельке знало Мыкыту Бурлія, коженъ знавъ, що нема надъ Мыкытою більшого пьяныци. Та не тилькы у своему сели, а й въ сумежныхъ селахъ знали Мыкыту, бо люде привозылы до насъ на продажъ хлибъ: жыто, пшеницю, ячминь, то що, а у насъ купувалы силь та рыбу, що привозылы наши зъ Крыму, та зъ Дону. Ну, наши оксютивци у балацци й розказують йімъ за мене, а ти вже дома свойімъ, черезъ це и знали мене скризъ по селахъ. А вже що у насъ поганого у слободи не зробыться, я було у всему вынуватый. „Це, мабуть, Бурлій укравъ — больше жъ никому“, казалы люде та й усе наше начальство: голова, пысарь... Заразъ, якъ тилькы де зробылось що, мене и клычуть до волосты. Признавайся, кажуть, сякий-такий, це ты вкравъ. И вже якъ ты не завирай, якъ не божись — не повирять. Посадять тебе у ришитку и просыдышь кильки днивъ, а то ще й выбыють гараздъ: больше було за верхивья — якъ визьметься, якъ почне матлачыты та крутыты, то все у голови обертомъ иде, а дали навить и не чуешъ, чи е въ тебе голова. Выпывъ и я чимало цыхъ крутякивъ, бодай йіхъ никому

не пыты, и все за чужый грихъ — отъ йіже Богу що правда! Хочъ заразъ готовый запрысягтысь. А черезъ вищо? Все черезъ ту проклятую горилку. Черезъ горилку и въ осоругу людямя увійшовъ, шо не то щобъ зъ тобою балакаты, а й дывыться на тебе ништо не хоче. Коженъ тебе цурається не тилькы пьяного, а й тверезого, тикае одъ тебе, мовъ одъ скаженой собаки. На що вже свое товариство парубкы, що укупи жъ зъ тобою бувало и пьютъ, а й ти зъ тебе сміються и за очи и въ вичи. „Мыкыти тилькы надъ горилкою и хозяйнуваты“, казали одни. „Вже що, а чарки винъ добре вміе личыты, никола не помылыться“, додавали други. „Це такый хазяйинъ, що, хочъ бы яке було хазяйство, то переведе его, яко той цыганъ коваль, на пшыкъ“, сміялыся инши. Дивчата тежъ зъ тебе глузують и цураються тебе. Пидешъ на вечерныци, то не дадутъ тобі й наздриться заразъ почнуть насмихатыся. Ну, не зтерпышь, счепышься лаяться, а иноди такъ бы здається и росчавчывъ того, хто зъ тебе сміється, такъ ни — нема воли! Кинешъся було до такойі наругателькы, а хлопци, якъ одынъ, ухоплять мене: Э, ни, стривай лышень, побережы твойіхъ рукъ на - дали, а то й чаркы ничымъ буде взяты. Заскирготышь зубами, плюнешъ, вылаешъся, та й пидешъ геть изъ хаты. А иноди було, що й цего не дадутъ зробыты, выпхають тебе зъ хаты, мовъ якого злодія, та ще й набыются. И шо тоди зо мною робылось, такъ и не приведы Господы! А въ серци клекотало, мовъ горяча смола у казани. Ну, кудыжъ иты! Свойі тебе не прыймають, глазують, а чужи тежъ. Ну й подасышься до шынку: тамъ и по-

слухачи знайдуться, що зъ ранку до пизнейі
ночі сыдять за десятойі чаркы. Воны за горилку
хочъ зъ дзвиници, то плыгнуть. Визьмешь ото
чвертку залыты свою зневагу та наругу—дывысь
до тебе вже и пидсивъ одынъ. Ну, а я такы
самъ и не любывъ пыты: вже якъ ниhto не
прымоствытсья бия мене, то я й самъ поклычу.
Выпьешь ото чвертку у двоихъ—веселишь стане;
визьмешь ще чвертку, а тамъ и пивкварту; тутъ
вже бия тебе чи—мало зибралось гайвороння.
Коженъ навипередкы выхваляе тебе та лае
людей, пидлещується до тебе, мовъ та кишка,
а очи у его такъ и бигають, такъ и выгра-
вають... ось—ось винъ тоби у душу улизе.

„Правды булы й такы, що твою жъ пылы
та тебе и лаялы, та такихъ було зовсимъ мало.
Ци булы правдывиши, бо хочъ воны и лаялы
мене, такъ було за що. Та й самы воны думалы
лайкою навернуты мене на добро, зробыты изъ
мене путящего чоловіка. Алежъ я зъ йіхъ
тыльки сміявся.

„— Шкода й заходу, одказувавъ я йімъ. Та
ниши й самы бачалы, що йіхня лайка ни
тришки не запоможе..“

— Ну, а дежъ вы гроши бралы на горилку?—
спынывъ я свойімъ пытаннямъ Мыкыту.

„— Та дежъ тамъ: було таке що й зароблявъ.
Я, бачте, колесны кувавъ, спасыби батькови,—
нехай ему земля перомъ,—навчывъ колеса ро-
быты, и вже якъ зроблю, такъ наче улыю; надъ
мене ниhto въ слободи не мигъ краще зробыты.
Чийі колеса хвалють? Мыкытыны. До кого йдуть
за колесамы? До Мыкыты. Та тыльки жъ я не
дуже охочій бувъ роботы йіхъ, та й не тыльки
йіхъ, а й инше яке дило, зовсимъ зледащивъ,

про роботу забувъ и думаты! Колы не колы
визьмешся та зробішь станъ колесъ. И тилькы
що продасы — заразы у шынокъ: ото и сидышь
тамъ помы уся гроши не ришышь. А нема гро-
шей, то несешь шинкареви що небудь зъ дому,
яку небудь речъ. А ему що не прынесы, усе
визьме, звисно, якъ кожний шинкаръ: прыне-
сешь ему борошна, чи зерна мишокъ — винъ
визьме, прынесешь ему сокыру — винъ и сокыру
визьме, або добрый реминный налыгачъ. Такъ
нехтуешь свое добро, свою працю, та й самого
себе, бо твойі жъ горилчани товарыши, на-
бьются тебе до схочу. Иншый разъ потовчуть
тоби пыку, що й самъ себе не впинаешь, не
призначышь своего выду: волоссяи зна тоби по-
вырываютъ, одежу подеруть ще въ ришитци
насыдышься, а все не кидаешь своего звычайо...
Ото тилькы й ждешь, щобъ хочъ трохи пид-
жыло, а тамъ зновъ до шынку! Байдуже, що въ
тебе пидъ очима сыни пухыри, не потураешь и
на те, що болять боки, голова, а лизешь, якъ
свыня у багно, такъ ты у той шынкъ прокля-
тый! И яка вже у ему сыла, такъ и сказаты не
можно! Отъ теперь и байдуже. А тоди — ну,
такъ тебе й тягне, такъ и штовхае у це за-
кляте багновысько... И нема у тебе сылы проты-
вытысь, нема воли суперечытысь. Иншый разъ
наче й схаменешся, та тилькы не надовго... не
выдержышь, безъ горилкы якось тоби нудно...
И зновъ голова у тебе отуманіе, розумъ де й
динеться и зновъ гуляешь ты у шынку...

„Ну, надумавъ ото я женытыся. И въ думци
бачъ не покладавъ, чи пиде ще за мене хто?
Чи схоче завязаты свою голову! Очевыдячки,
що за такимъ чоловикомъ не жыття, а тилькы

мучення, пекло. Та мени про це було байдуже, бо я себе, бачите, дуже високо нисъ. Якъ! щобъ за мене нхто не пишовъ? Та це сами тилькы выгадки, а витерь подме — воны хто зна де й динуться. Хйба я разбышака якый, чи може злодій! Ще слава Богу никого не заризавъ, не обикравъ, а колы и пывъ такъ за свойі. Отъ хочъ бы и зъ хазяйства що бравъ — упьять такы не зъ чужого, а зъ свого. Правда свого вже зостовалось не дуже багато, ну, та я на те не потуравъ... Знайдеться така що пиде: дивчатамъ що — йімъ абы швыдче замижъ...

„Ну ото прыпрохавъ я людей у старосты. Та й попоходывъ же я та покландавъ, покы знайшовъ. Куды не пидешъ, въ якый двиръ не прыйдешъ — усюды одговорюються: то николы, то хворый, то ще шо небудь выгада, а хто просто такъ и каже:

„— Пиды та й лупай очима, та несы швыдче зъ хаты печеного гарбуза, — ни, хлопче, иды до кого иншого.

„Пидешъ до другого, до третьего, и тамъ тежъ, ну й не зтерпышь, вылаешься, та тилькы одъ цего не пособлялось, а ще гирше робылось. А ти, кого вылаявъ, хвалылыся на вулыци свойімъ сусидамъ, а ти свойімъ, та такъ и йшла усюды поговирка про мене... Та, якъ кажуть: Богъ не безъ мылосты, козакъ не безъ щасття: знайшовъ и я добрыхъ людцивъ, пишлы старостамы. Пишлы, та заразъ же у першій хати и опекрысь гарбузовою кашею; потимъ у другу, у третю — и тамъ тежъ. Старосты мойі почалы супытысь, казалы, що якъ и дали такъ буде, то покинымо. Ну и справди покинулы, бо зъ трехъ хать, що описля обійшлы, ани въ жодній не

прынялы нашого хлиба. И якъ уже я йіхъ не впрохувавъ, не схотили бильшъ ходыты.

„И зновъ довелось мени шукаты старостивъ, и зновъ не мало я згаявъ часу, помы знайшовъ. Отъ же и цымъ не пощастыло. Тоди тилькы я побачывъ, що правду жинкы казали, що за мене ниhto не схоче иты.

„Та хйба тилькы й свита що у викни! й цего зилля усюды, колы не тамъ, такъ тамъ, а знайдемо. Ще й краще, що зъ иншого села не такъ часто ходытыме додому, жалитыся на чоловіка, а то воны позвыкали бигаты до свойіхъ батькивъ та материвъ: чи ударе тамъ який разъ чоловікъ, чи полае—заразъ и бижыть до свойіхъ родычивъ. И чого вже тамъ не накаже, а ти слухають, та лають чоловіка, що надъ бидною знущається, такечкы казавъ я самъ собі. Ну, а зъ чужого села вже не те...

„Прыпрохавъ я ото зновъ людей та й по-йіхали першъ по сумежныхъ селахъ, а потимъ и дали. И де тилькы мы не булы! Де тилькы и не йіздылы! Булы и въ Мерехви, и въ Водолази, йіздылы и пидъ самисинькій Харькывъ, у Пыльшове село, у Жыхирі, та ни, ни де не высваталы. Инши батькы та матери и згодуться, визьмутъ хлибъ—силъ, та тилькы, якъ прыйідутъ на оглядыны, то й вертають хлибъ. Прыйідутъ въ Оксютивку, а тутъ вже е таки, що хочъ бы й не пыталы у йіхъ, то самы скажуть: „Дывыться, куды вы оддаете свою дытыну! Та хйба вамъ йіі не шкода—воножъ ваше ридне... не занапашайте йіі млодого вику“. Ну, ти и послу-хають...

„И не мало жъ то мы выйіздылы, помы на-ыбалы такы свою. А вона и не далеко у

Соколови, та ба! одразу не натрапили. Мы разъ такы й булы тамъ, та довелось ще и вдруге. Бачите намъ описля знаемый чоловікъ переказавъ, кого свататы. А вже якъ засватався, такъ чого тилькы й не казали матери, а теперь!.. „Бачъ, кажуть, не вгадаешъ свого щастя. Чи думалы колы, щобъ ты покинувъ пыты! Чи сподивалкысь, щобъ зъ тебе бувъ такой хазяйинъ! Чи можно було гадаты, щобъ зъ такого пьяныци, ледацюгы та зробывся гарный чоловікъ. Та ни, не можно було цего думати“.

— Бува, кажу, на свити усеґо... це въ самому чоловікови діється: изъ его вставе добре й лыхе...

— Ну, а якъ же вы покинули пыты? — спытавъ я, обрываючи его розмову.

— Та такъ: покинувъ та й усе...

— Та якъ же такъ?—допытувався я.

— Сказавъ, що билишъ не буду пыты, та й годи.

— Та черезъ вищо жъ вы сказали, що билишъ не пытмете? Вже жъ воно безъ ніякойі причыны не збылось!

— Подождить, я все вамъ оповистю. На той часъ, якъ сватався, я покинувъ пыты, не те, щобъ зовсимъ уже покинувъ, ни я пывъ, тилькы по тришку, не такъ, якъ ранишъ, выдима ричь николы було, турботы та думы посилы мене, а найдужче тоди якъ старосты мойі почалы пекты гарбузы. Першъ мени було и байдуже, а дали, якъ побачывъ, що не тилькы заможни, а й бидни не хочуть даваты свойіхъ дочокъ за мене, то й заворушылысь у мене у голови думкы. Найбільше клопитъ та турбаціі надало оте йіздиння... Ну, ото я й оженився. Тоди пишла

уже вильгота: и я зновъ укинувся у горилку. Правда, я вже такъ дуже йїї не пывъ, якъ парубкомъ, отъ же не можно сказаты щобъ и мало. Та ще пьяный такой, що стилькы бъ у тебе не було грошей, поты пытимешъ, покы ршышь уси до копіечки. Воно то самъ и небагато выпьешъ, такъ помишныкивъ назбирається до ката. Иншый разъ продасы станъ колись, та вси на горилку и пидуть. Зостанеться въ кишени якый гривенникъ або пятакъ, тай той задержыться якось ненарокомъ. Прийдешъ до дому, ну, щобъ соби лягаты, — ни, нападешься на бидну жинку: и те не такъ, и друге не такъ, почнешъ йїї ни за що, ни про що лаяты, такъ якъ Ты, Господы, бачышь. Стилькы жъ то вона бидна перетерпила, такъ и сказаты не можно. И никола было не налае мене, тилькы знай плаче, — вже спасыби Богови та добрымъ людямъ за жинку! Така тыхенька та роботяща, що кращой здається й нема, правду кажучи, таки жинкы ридко трапляються. Ну, ото я й пывъ, покы не сказавъ самъ соби: „шкода!“ А це сталося такечкы.

Одного року саме пидъ Риздво обезгрошивъ я: нема ани копіечки. А мени, бачыте, де яки людци булы вынувати за колеса. Пишовъ я до одного: божыться, клянеться, що и въ самого нема, до другого — и тамъ тежъ. Такечкы обійшовъ я килькы чоловикъ. Спасыби одному пообищався даты пять цилковыхъ. Тилькы, каже, прыйды на Свять-вечерь пидъ Риздво, бо заразъ нема, а я бачыте бувъ у его днивъ за тры до свять. Чоловикъ бувъ звирный, вже що скаже, никола не змине свого слова. Прийшовъ ото и Свять-вечерь, пишовъ я до цего чоловика, та

може й вы знаете Пидплетька Панька, винъ теперь уже старый. Давъ винъ мени спасыби, якъ общиявся, пять цилковыхъ. Подякувавъ я та й пишовъ. Треба було олывы та свичокъ до Божого дому купыты, треба було и медяныкивъ та канхветивъ за-для виршувальныкивъ та й свойімъ дитямъ. У мене тоди вже було ихъ двое: одному рокивъ чотыре, а друге меньшеньке. Та й кути чи рыжу треба було узаты, тоди, бачъ, ячминь у насъ не вродывъ; та сказано усего треба, бо дома ничогисинько не було, Ну, ото взявъ пять цилковыхъ и щобъ иты у лавку, такъ ни, треба напередъ провидаты шинокъ. Думка така була: зайду выпью чарку—другу та й пиду тоди до крамныци. А въ шинку завсигды е таки, що й пидъ саме Риздво або й пидъ Велькдень сыдять выглядють соби поживкы. Зайшовъ я у шинокъ та замисць чаркы—чвертку, а тамъ пивкварту, а тамъ и пишла наша гулять... Доты пывъ та напувавъ свойихъ товарышивъ, помы протеръ очи усій пяташныци. Зъ дому пишовъ ранкомъ, а зъ шинку вертався вже надъ вечеръ. Ишовъ, ишовъ та й простягся на вулицы, геть одъ дороги, та тамечкы и заснувъ було. Чи довго до гриха! Якъ бы такъ де на выгони, то ото бильше вже й не вставъ. А тутъ спосыби людять, ихалы та й збудылы мене. Пишовъ я, точучись додому. Прыхожу, а жинка загонить вивци у хливъ. Напався на ней: давай йий лаяты, на вищо такъ рано выгониты. Мени, бачъ, здавалось, що це ранокъ та що вона ихъ жене до воды.

„— Та що ты опамьятайся, це вечеръ.

„— Якъ вечеръ? А не Риздво.

„— Авжежъ ни, це ще Святъ-вечеръ.

„— Ну, визьмы, кажу, гроши отуть въ кишени та пиды купы чого треба.

„Бачъ пам'ятаю, що я додому не прынісь а ни на копійку. Мени здавалось, що въ кишени у мене е ще гроши.

„Полизла вона въ одну—кишеню нема ничего, у другу—вытяга чотыре копійки и пивъ бублыка и якъ не шукала, билышъ а ни копійки не знайшла.

„— Оце нанисъ грошей, усе го накупишь,—промовыла вона.—Боже мій мылостывый, и за що Ты мене караешь такъ тяжко,—заплакала вона и пишла загоньты корову у хливъ. А я поплився въ хату: тутъ я заразы и захрипъ.

„А на другой день, на Риздво, ой, який же бувъ соромъ; Ничымъ було а ни колядниківъ а ни добрыхъ людей стриты. А тутъ ще якъ подывився на жинку, вона жъ смутна та блида-блида, хочъ и въ домовину клады. А диты, диты!—хочъ и не дывысь: заплакани та невесели, бо воны бачылы, що матиръ плаче, та й соби... Подывився я на йіхъ та на жинку, а сердце такъ кровью и обкыпило, духъ у тебе у грудяхъ сперло; зробылось такъ негарно та соромно, що, здається, такъ бы кризь землю й пишовъ... Та зъ того часу й сказавъ, що шкода вже йійі пыты... И, спасыби Богови, ось вже висимнадцять рокивъ, якъ и крапли въ роти не було. И хочъ бы тамъ якъ, то не буду пыты. Чи де въ гостяхъ, чи на весилли або на хрестынахъ—ниде и въ ротъ йійі паскудної ре визьму“, спинывъ свое оповидання Мыкыта Бурлій.

— Тутечкы и я его скинчу, бо я росказувъ вамъ не свое выгадане, а правдые Мыкытыне оповидання.

ПЯНЫЦЯ.

оповидання.

Оце ходыла я до сусиды Ганны. Вона така добра та прывитна; вона мини и подругою у дивоцтви була. И якъ же я тоди зъ нею жыла! прямо, якъ-то кажуть, душа въ душу, та тилькы їй чоловика Господь недоброго пославъ—пьяныцю, гиркого пьяныцю. Плаче бидна Ганна, проклинаючи свою нещаслыву долю, та розказуе мини про свое базталанне жыття. И жаль мини їй, такъ жаль, що, здається, ничого не пожалила бъ, абы тилькы помогты їй въ їй биди... Бидна, нещаслыва вона! Я тямлю, яке жыття зъ чоловикомъ пьяныцею. Бувъ и мій чоловикъ пьяныця та такой, що гиршого видъ ёго, мабуть, николи не було и не буде вже. Певно вы памятаете, яка въ насъ була пожежа? А хто тому вынень? Нихто бильшь, якъ мій чоловикъ! Хочъ и не годыться мерцивъ лыхомъ помынаты, та вже ничого робыты: за те вже хочъ помолюся за ёго душу въ церкви въ недилію. Захотилося моёму чоловикови, бачте, питы въ клунію заснуты, та тамъ, упавшы на солому, и почавъ винъ запалюваты люльку,—отъ якъ! Та й чого зъ пьяныхъ очей не зробишь! Ну, звисно, искра впала въ солому, а тамъ и пишло котыть: згоріла клуня, повиткы и два стижки жыта; и пара во-лыкывъ, прывязаныхъ налыгачемъ до сохы въ

клуни, згорела, тилькы винъ не згоривъ: нечыста сыла ёго звидтила, мабуть, вынесла. Черезъ ёго и сусиды постраждали: згорилы на кутку тры хаты зъ повитками. И хто бъ ёго подумавъ тоди, якъ винъ ще парубковавъ, що винъ отакый пяныця выйде? Чы на ёго наслано, чы ёму пиднесено въ горилци, чи така вже моя нещаслива та доля, що мене зъ нымъ спарувала! Якъ бы була знала, що таке гирке жыття мое буде зъ нымъ, то николы бъ и гуляты на вулицю не выходыла и викъ бы свій здивувала. А парубокъ зъ ёго бувъ гарный: ниhto й слова недоброго про ёго не скаже було, и кожна дивчына стала бъ зъ нымъ на рушныку. И гарный винъ бувъ, и до хазяйства беркый. Та й батькы ёго не абы-яки булы; хазянны, та ще й яки! Такъ що жъ? Чы винъ въ такой день народывся, чы такъ вже мини судылося; скорище всёго, що такъ: бо ще не мынуло й року, якъ мы побралыся, а винъ вже зйшовся зъ пяныцямы и почавъ зъ нымы запываты. Оце, бувало, якъ прыйде зъ шынку до господы, та якъ грякне двермы, то ажъ глына зъ стинъ обсыпается.

— Гапко! давай вечеряты, — було крыкне разъ винъ.

Я вже мусила понеvirятыся, бо чогось я дуже ёго боялася, и подаю ёму на стилъ то сёго то того.

— Гапко! сидай зо мною вечеряты, — крыкне винъ зновъ.

Сяду я за стилъ и, хочъ йисты не хочу, мушу йисты. А винъ часомъ, бувало, и до ложки не доторкнеться, тилькы сыдыть, та мини приказуе:

— Йижъ, сяка — така дочко! йижъ, колы не смашино зварыла.

И бороны Боже, щобъ я що-небудь пидъ той часъ вымовыла: пидійме такой галасъ, що й сусиды позбигаються.

Ото якось въ недилю, ще тилькы що люде зъ церкви повыходылы, прыйшовъ мій Панасъ дуже пьяный. Я такы набралась сьмыливосты та й кажу ёму:

— Чы тебе й сьвята недиля не покарае, пьяного? Люде до церкви, а ты до чорта. Якъ тоби не грихъ? Якъ тоби не соромъ въ вичи людямъ дывытыся? Онъ вже й диты на тебе пальцями тыкають.

А винъ якъ вызвирьтсь на мене, якъ ударыть кулакомъ объ стиль, та якъ затупотыть ногамы, — то ажъ китъ, що сидивъ на печи, и той перелякався та прожогомъ зъ хаты. Я злякалася та вже й мовчу, и не рада, що ёго зачепыла, а винъ все тупотыть ногамы та, размахуючы рукамы, до мене пидступае. Я почала видступаты до порога и хотила вже выбигты зъ хаты, колы це винъ якъ вхопыть мыску, що на лави стояла, та якъ хрёпне нею объ землю, то ажъ ыскры посыпалыся. Потимъ пидійшовъ винъ до судныка та й почавъ все, що тамъ було, по хати розкыдаты. Жалко мини стало мысокъ та горшкивъ. Я жъ ихъ недавно на ярмарку купыла... Почала я ёго прохаты, щобъ винъ переставъ быты; хотила я вже ёго й у руку поцилуваты, але винъ якъ ухопывъ полумысокъ зъ сметаною, та якъ кыне на мене, то такъ сметана по мини й потекла. Выбигла я на вулицю та й почала голосоыты. А винъ, чую зъ-надвору, порається бия судныка та все мыскамы — хрёпъ, хрёпъ объ землю, ажъ покы самъ не захрипъ на всю хату.

Увійшла я въ хату, повымитала, попрыбирала, повиносила черепки та й повиыдала на сьмитныкъ; а потимъ замкнула хату та й пишла до Ганны. Вона одного року зо мною вийшла замижъ. Седила я въ неи до пизнихъ обидивъ та все гиркымы слизмы умывалася; и Ганна плакала, бо щыро мене любила. Просыла вона мене зостатися — пообидаты зъ нею, — бо їи чоловікъ на той часъ йиздывъ до Кыива; винъ ще тоди не запывавъ, — але я не зхотила та й побигла до-дому. Вже й сонечко почало сидаты, а мині все йисты не хочеться. Проспався Панасъ и сказавъ даваты обидать.

— У ви що жъ ёго сыпаты? — питаю я въ ёго.

— Якъ у ви що? въ мыску! — сказавъ винъ.

— А де жъ тихъ мысокъ набраты, колы ты побывъ сёгодня уси до одной? — питаю зновъ я въ ёго.

— Хто побывъ? колы побывъ? — пытае винъ.

— Та ты жъ тоди, якъ тобою чортяка мордувала. Йижъ теперь хочъ изъ горшка, якъ йисты хочешъ, — сказала я.

Потимъ пишла я въ комору, знайшла тамъ мыску и насыпала ёму борщу. Пообидавъ Панасъ та й мовчки вийшовъ зъ хаты.

На другой день пойихала я до Кыива та й накупыла тамъ горшківъ и мысокъ, и макитру купыла. Привезла до-дому та вже й не ставляла ихъ на судныку, а замкнула въ комори, щобъ Панасъ зъ пяныхъ очей зновъ не побывъ ихъ. Знайшовъ винъ и безъ мысокъ що быты.

Ото якось, такы жъ здається, въ недилк, прыйшовъ Панасъ зъ шынку. Насыпала я обидаты та й сила за стилъ. Сивъ и винъ, та тилькы й ложки въ руку не бере.

— Чомъ ты не йисы? — пытаю я въ ёго.

— Бо ты не смашно зварыла, — сдзававъ винъ.

— Ты ще й не коштувавъ, — сказала я: — и Бога ты не боисся такъ вередуваты.

И! якъ ухопыть винъ ложку та якъ лусне нею обь стиль, то такъ на двое ложка и разскочылась. Я зъ-за стола, а винъ якъ ухопыть мыску зъ борщемъ, то такъ и пустывъ на мене. И щастя мое, якось я одхылылась, а то такъ и обпарывъ бы мене борщемъ. Полывся борщъ по доливи, а мыска розсыпалася на дрибни черепки. Полетили зъ стола шматки хлиба, горнятко зъ ссилю й моя ложка. И залылася я гиркымы слизмы рады недили сьвятои. А тутъ ще, якъ на нещастя жъ, позбигалыся сусидьски диты та й почалы въ викна зазыраты. Якъ побачывъ ихъ Панасъ, та якъ ухопывъ кочергу, та якъ торохне нею въ одне викно, потимъ въ друге, а за другимъ въ трете, — то такъ уси шыбки зъ рямамы и повылиталы. И щастя, що никого не влучывъ кочергою по голови, а то такъ бы й розсадивъ голову.

И пишло оттакъ мое жыття. Якъ не черезъ день, то черезъ два, гляды, и не доличыся мысокъ або горшківъ. Викна не такъ часто винъ бывъ: бо хочъ бувъ винъ и пьяный, а все такы розумивъ, що и самому ёму буде холодно спаты.

Не разъ, не два йиздыла я до Кыива купуваты мыскы та горшкы; не разъ, не два люде, поздоровъ, Боже, ихъ, — такы жъ зъ нашего села, — стричаючы мене, сьміялыся зъ мене й казалы: „Вже швыдко для тебе й горшківъ не стане на базари“. Тяжко мини было цее терпиты, та мусила. Купувала, поky ще було за що, — а грошей не стало, то й купуваты перестала.

Не стало грошей, здається, треба було бѣ й Панасови перестати пыты, такъ же-жѣ ни: знайшовъ винъ безъ грошей за що пыты. Почала я примичаты, що и въ комори почало де-що позначатыся: тамъ жыта въ засици надибрано, тамъ борошна въ дижци; а дали й сала поменшало. Я ще, — просты мини, Господи, — подумала була на Горпыну, нашу наймычку. Мы й наймычку тоди держалы, бо мини самій не впоратысь и на огороди, и на поли, и биля скотыны. Въ насѣ же булы тоди и вивци, и свини, и корова съ теляткомъ; и кинь, и пара воливъ було, що згорилы тоди, якъ була въ насѣ пожежа; и птыци всякои було: и куры, и гусы, й качкы. Такъ я все поралась въ двори, а наймычка на городи; а то, якъ була годына, и я їй помагала.

Такъ ото жѣ я, кажу, подумала була на Горпыну, а дали й думаю соби: „а може ни? може й не вона? А давай пидстережу“.

Ото якось писля обидѣ... Якось трапылося, що ничого було робыты, чы може й празнычокъ якый бувъ — не памятаю! Ото жѣ кажу, писля обидѣ роскынула я на лави свытыну, лягла на ній та, заплющывшы очи, прыкынулась, нибы-то сплю. Тоди Панасѣ хочѣ и бувъ пьяный, але недуже: не стало, бачте, грошей, а жыдѣ за мирку борошна, або за мирку пшеницы не багато грошей дае: винъ добре знае, що чоловикъ зѣ шынку вже не вынесе, и хочѣ не заразѣ, то черезъ годыну борошно буде въ ёго рукахъ.

Такъ ото я лежу та добре прислухаюся. Кольи чую: — Панасѣ пидвися зѣ лавы (винъ писля обидѣ лигъ було на лави та й неначе бѣ-то

заснувъ) та й пытае: „Чи ты, Гапко, спышь?“ Я ледви ледви була не обизвалася, та такы змовчала. Походывъ мій Панасъ, потерся-потерся въ хати, а потимъ, знявши ключъ видъ коморы, що высивъ на цвяшку, выйшовъ въ сини и почавъ одмыкаты замокъ биля коморы; чую, вже винъ увійшовъ въ комору та й почавъ чогось въ мишокъ насыпаты. И такъ мини чогось ажъ сумно зробылося, неначе ажъ морозъ по мини пишовъ. Я вже хотила зхопытыся, побигты въ комору та на ёго накрываты, та такы сама себе перемогла, думаю: „ни, побачу: що-то винъ дали буде робыты“. Замкнувъ винъ комору, а потимъ, тыхенько увійшовшы въ хату, повисывъ ключъ на цвяшокъ. Я такы не втерпила, розплющыла очи та й промолвыла: „чого не пораеся и нїякъ не впораеся?“ Якъ почувъ винъ цее — то, якъ та мала дытына, заразъ и выбигъ зъ хаты. Ще не встыгла я й зъ лавы пиднятыся, а ёго вже й сьлиду не стало. Рыпнули синешни двери, и почула я, що винъ затупотивъ попидъ викнамы. Зхопылася я швиденько та зыркъ у викно! Панасъ, зигнувшысь въ дугу, понисъ чогось повнисинькый мишокъ до шынку. „Боже мій, Боже мій! — думаю собі: — такъ онъ який ворогъ завився у свой хати!“ Я вже й не побигла за нимъ, а, взявши ключъ видъ коморы, пишла подывытыся, чого поменшало. Поменшало въ въ дижци на добрыхъ дви миркы пшеницы. „Стій же, думаю собі: — теперь не пожывыся: ховатыму видъ тебе ключъ, якъ видъ ворога“.

Вже сонечко почало сидаты—Панаса немає; наставъ вечиръ — не прыходытъ; вже й на пивъ-ничъ повернуло — не чутно. „Ой, лышенько жъ мое! — журюся я: — що жъ бы це тамъ зъ нимъ

трапилось!“ А треба вамъ сказаты, що винъ ще николю такъ не пизнывся: оце почне вечориты-винъ, бувало, и прыходыть до-дому. Я вже почала передумуваты то се, то те; колы це щось надвори неначе застогнало, а въ мене сердце такъ чогось и технуло. Накынула я на себѣ швиденько свыту, выбигла на двиръ та й прислухаюся. Чую зновъ щось билия ворить застогнало. Бижу я до ворить та й думаю соби; „чы Панасъ? чы не Панасъ?“ А тутъ ще, якъ на те жъ, дощъ та темрява така, що хочъ,—якъ-то кажуть,—око выколы: звисно въ осыни! Прибигла я до ворить та й кажу: „Панасе! цеты?“ Зновъ щось застогнало-не то чоловікъ, не то товаряка. „Господы,—думаю соби:—що жъ-бы це воно було?“ И вже хотила я уतिकаты въ хату та розбудыты Горпыну, бо я такы злякалася, але жъ, перехрестывшысь, думаю соби: „Чого боятыся, та ще середъ села?“ Отъ я зновъ пытаю: „Хто тутъ такой?“ Обизвався хтось—Панасивъ голосъ. „Чого тебѣ тутъ нечыста сыла носыть?“—пытаю я. „Иды въ хату“,—кажу ёму; а винъ простягся середъ вулицы, та вже й не пидниметься,—такъ напывся. Пидвила я ёго, ввела въ хату й посадыла на лави. Седыть винъ на лави та мымрыть соби пидъ нисъ щось таке, що й не розберешъ; а горилкою видъ ёго; тхне, якъ изъ бочки. „А де жъ твоя шапка?“—пытаю въ ёго; а винъ сыдыть, якъ той сычъ надувся й головы не пидведе,—пьяный, якъ ничъ. „Лягай—кажу ёму,—спаты“. И простягся винъ на лави, не роздягаючысь, ще й ногамы до образивъ. „Чы ты здуривъ, чы що? подывыся,—кажу,—якъ ты лигъ“. И—и, куды тоби! Заснувъ такъ, що хочъ ты

тутъ и гарматы коты — не почуе, тилькы сопе, якъ михъ ковальскый.

На другый день ранкомъ выбигла я за ворота подывытысь: чы не зисталася тамъ часомъ Панасова шапка. Не знайшла. Ажъ трохи не опивдни прокынувся Панасъ. „Добре спышъ, лежнюго, лежнюго, кажу ёму: похазайски! Якъ такъ будешъ хазайнуваты, то швидко пидешъ по-пидъ викнамы зъ торбыною“.

— Ой, мовчы вже, Гапко! То такъ чортъ плутавъ, — сказавъ винъ та, пиднявшысь зъ лавы, почавъ чогось шукаты.

— Ты, мабуть, вже зъ нымъ и побратався, — кажу ёму: — бо чогось недаремне ты почавъ ёго натицо серце згадуваты. Хоть-бы перехрестывся, а то и не вмыався, а чорта вже згадуе... Та чого ты шукаешъ? — пытаю.

— Та шапку, — сказавъ винъ.

— А де жъ ты ии подивъ? чы не въ шынку часомъ? — пытаю въ ёго.

— А вже жъ въ шынку, — сказавъ винъ, та ще й сьміятыся почавъ.

— Сьмійся, сьмійся, — кажу я: — надъ тобою лыха-годына насьміється на перехресній дорози, а сама соби думаю: „просты мини, маты Божа, що я такъ говорю“.

Почала я ховатыся зъ своимъ добромъ видъ Панаса, якъ видъ ворога: вже не вишаю ключа видъ коморы на цвяшку, якъ цее перше робыла, а ношу ёго завсиды зъ собою. Я думала: „ничого ёму буде носыты до шынку“. Такъ що жъ вы, дядыно, думаете? Почавъ винъ но-

сыты до шынку то заступъ, то соқыру, а дали вже й одежыну. И якъ вже я за нымъ зорыла, такъ що жъ? — и не зоглядыся, якъ сплыве свыта, або кожухъ; а то якось и двое поросытокъ якъ у воду впало. „Що жъ мини въ свыти Божому робыты! Чы вже жъ це прыйдеться мини пропасти зъ нымъ?“ — думаю соби. И чого вже зъ нымъ я не робыла: вже я ёго й просыла и молыла, такъ що жъ? — не слухае та й годи, — хочъ ты сядь та й плачь. Вже я й Божови молылася и акахвыстъ святаму Мыколаеви наймала, — не помогло! Вже я й бабу Кудельху приклыкала: вона и выливала и одшинтувала надъ нымъ, и водою якоюсь напувала, и зиллямъ якымсь ёго пидкурювала, — и це все не помогло! Ще гиришъ почавъ винъ пыты. А тутъ и сынъ у мене знайшовся, и якъ прыйшлося хрестыны справляты, то й не було за що; тилькы добри люде, спасыби имъ, зарятувалы якось — позычылы мини тры карбованци. Справылы якось хрестыны, а я думала: „може хочъ тепера Панасъ схаменеться — перестане пыты рады дытыны малой“. И — и, куды тамъ! Почавъ безперестану пыты горилку, цылыми днямы сидыты въ шынку; а ввечери, якъ прыйде до-дому, бытыся починае. И обороныты мене не було кому, бо наймычку я одислала: не було вже за що держаты. И розійшлося швыдко все хозяйство, не наче ёго у насъ й не було. Комору я хочъ и замыкала, то винъ и безъ ключа умивъ ии видчыняты. Оце прихожу зъ города, дывлюся — комора видчыняна, а замокъ розламаный билия дверей телипається. Спустила швыдко хата й комора. Въ хати ще тилькы образы зисталыся. А тутъ треба було подушне видаваты. Ничого

було робыты — треба було продаваты коня. Продала я коня, а за нымъ швидко й вивци, тильки й зисталася въ мене корова зъ теляткомъ.

Ото якось сежу я увечери зъ дытиною та обливаю ёго гиркымы слизмы, а вона бидненька, горя мого не тямлячы, выпручала зъ-пидъ пелюшокъ свои рученята та, простягаючы ихъ до пазухы, пыльно дывыться мини въ вичы, мовъ-бы говорыты: не плачь, мамо! А тутъ холодно въ хати такъ, що хочъ, — якъ-то кажуть, — собакъ гоны: дровъ не стало, и я не топыла въ печи; а про йижу вже ничого й говорыты: не то що ничого було зварыты та зпекты, а й хлиба вже не стало. Сежу я та думаю: „Якъ-то завтра прыйдеться бути безъ хлиба та безъ топыла. Якъ бы не дытына, пишла бъ до Кыива, найинялася бъ де-небудь, все такы харчъ була бъ, и зарабатывала бъ щось. Такъ що жъ матымешъ робыты!“ И такъ мини чогось тяжко въ той вечиръ стало, що николи ще такъ тяжко не було: мабуть, вже сердце мое чуло якесь лыхо. Уже я хотила и заснуты — не спытсья. Положила дытыну въ колыску — крычыть, не хоче тежъ спаты. Узяла я зновъ ии на руки та й сила била стола. А на двори таке мете, що й годи! Колы це Жукъ на двори якъ загавкае, то такъ якъ, — за моремъ ёму вечера, — на вовка. „Хто жъ бы це такый йшовъ до насъ? — думаю соби: — „це не Панасъ: Жукъ на ёго николи такъ не гавкае“. Колы це синешни двери разомъ гуръ-гуръ, а потимъ и хатни, и въ хату вбигъ Панасъ. Якъ забачыла я ёго, то ледви-ледви й дытыны зъ рукъ не выпустила. Прыбигъ винъ босый безъ шапки и безъ кожуха: яка ще була одежына на ёму, и тую жыды за горилку за-

грабувалы. Обличчя блиде-блиде; волосся на ёму разпатлане и самъ винъ такийъ страшный, що й не дай, Маты Божа! Вбигъ винъ въ хату, ставъ посередъ хаты и ничего не каже, тилькы зубамы цокотыть.

— Панасе! — кажу ёму: — чы ты й Бога не боишься? що це зъ тобою діється? Подывыся — на кого ты похожий? Ты жъ пожаливъ бы хочъ малого сына, колы мене не жалієшь... Покарала мене лыха година тобою.

Подывывся винъ на мене своимы страшенымы очыма. „Вбью, вбью!“ прошепотивъ винъ. „Денижъ? давай ножа, — зарижу!“ неначе прохарчавъ винъ и, кынувшыся на мене, вхопывъ мене за косы. „Рятуйте, хто въ Бога вируе! рятуите!“ крыкнула я, прыгортаючи до лоня дытыну, та якъ рвонуся, то думала, що й косы въ рукахъ ёго зисталыся. Выбигла я на вулицю та такъ простоволоса й побигла до сусиды и тамъ пидъ викнамы наробыла гвалту. Збиглыся сусиды до нашої хаты; звязалы Панаса поясомъ та й положиы на лави. И якъ винъ бувся головою объ лаву, а зубамы скреготавъ такъ, неначе въ ёго чортяка, просты Господы, увійшла. Та мабуть такы й увійшла, бо вже винъ не даремне хотивъ мене вбыты, и мабуть такы вбывъ бы, якъ бы не чыєсь щастя. Мабуть сынъ мій Васылько такийъ щастливый, що якось я вырвалася изъ ёго рукъ, а то певно бувъ бы убывъ, бо сусиды якъ убиглы въ нашу хату, то винъ ще крычавъ, якъ несамовытый, размахуючы навкругы ножемъ: „де Гапка? дайте минн ин! Я ин зарижу“.

Вранци рано прыйшла я до-дому, бо я такы дома й не ночувала: боялася, щобъ винъ не роз-

вя-завъ якъ-небудь пояса та не звивъ мене зъ свѣта; та такы й небезпешно було спаты зъ малою дытыною въ такимъ холоди, якъ въ нашій хати, такъ я пишла до Ганны ночуваты. Ввійшла я въ хату, чую — стогне мій Панасъ. Пидійшла я до ёго, а винъ вже мене й не признаё. Прийшовъ и сусида нашъ Якивъ Пылыпченко за своимъ кожухомъ, котрымъ винъ, змылосердившысь надъ Панасомъ, вкрывъ ёго, щобъ винъ до-ранку не одубъ. Принись Пылыпченко мини палянычку, оберемочокъ дровецъ та й каже: „Принись я вамъ дровецъ. Затопить но пичъ, а я тымъ часомъ збигаю до-дому та принесу вамъ трошки сала та крупивъ. Чого-небудь зварыте соби та й Панаса погодуете; винъ же бувъ товаришемъ моимъ у парубоцтви... Та не плачте, Гапко! Богъ не безъ мылосты, а село не безъ добрыхъ людей“.

Розв'язавъ Якивъ Панасови руки, — ни вже не рветься Панасъ: занедужавъ винъ, та ще й дуже. Я вже думала, що Господь прийме ёго до себе. „Та й легше мини буде жыты безъ ёго, думаю: — буду жыты якъ-небудь по половини зъ бидою та заробляты соби кривавыцею пшатокъ хлиба. Краще жыты въ бидности та никого не боятыся, нижъ такъ жыты та таке терпITY, якъ я терплю... Та въ мене жъ и коривка ще йе: буде молоко свое, абы тыльки жыды ии не заграбувалы такъ якъ тельчку, бо вони два разы вже приходылы за гришмы. Вони добре знають, що де тонко, то тамъ и рветься. Вони тамъ зъ кориннямъ вырываютъ.“

Одужавъ Панасъ и неначе про шынкъ забувъ. А я нибы ажъ ожыла, ажъ помолодчала. Хожу бия ёго та все: „Панасыку, Панасыку“,

а винъ до мене: „Чого, Гапко!“ та такъ же гарненько, що ажъ любо було слухаты. Зовсімъ неначе не той чоловікъ ставъ: и до дытны якось неначе прыхыльнишый зробився и Богови молытыся почавъ, а перше то, бувало, и не зпомяне про Бога, якъ той невира, спаты лягае, не молывшысь. Почне винъ молытыся Богови — и мене, бувало, просыть: „Молыся за мене, Гапко, щобъ Богъ простывъ мини грихы, бо я дуже гришний“. Вже почавъ винъ и до батюшкы ходыты молотыты та заробляты хочъ на пиматокъ съвятого насушныка. И яка жъ я рада та весела була, тилькы недовго на мое лыхо.

Ото якось рыпнулы двери и въ хату увійшовъ отой Ыцько, Юда трыклятый, що жывцемъ зъ людей шкуру здерае. Винъ прыйихавъ у наше село не дуже давно — позаторикъ, и за ци два роки такъ розжывся, що тепера й дывытыся на нашого брата не хоче. „Ты мужыкъ“, на кожного чоловіка тепера винъ каже, а перше кожний чоловікъ бувъ для ёго панъ. Теперь ёго жинка Рухля въ дороги шовкови сукни одягається, та й диты такъ само; а перше — то не було въ ихъ и поганенькои одежыны: якесь дрантя на плечахъ моталося.

— Оце я, Панасе, прыйшовъ до тебе, щобъ ты виддавъ мини гроши за горилку, — сказавъ Ыцько.

— За яку горилку? — спытавъ Панасъ.

— Якъ за яку? Хиба ты забувъ? А за ту, що ты пывъ, та другихъ напувавъ, — сказавъ Ыцько. — Швыдко празныкы зайдуть, треба де — що купыты, а тутъ грошей немає... Дай ты, Панасе, грошей...

Я такъ це змовчала та й кажу:

— Чы тебе й сыла Божка не побѣе... Чы ты й Хрыста не боицца, що такъ людей обдѣраешъ... Чы я пакъ и забула, що ты въ Хрыста не вируешъ! Де жъ все наше добро дилося, якъ не въ твоихъ рукахъ застрягло? Ще й того тобі мало, и теперъ хочешъ остатню кривъ зъ чоловика выссаты.

— Ну, що зъ тобою говорыты! Я зъ тобою дила не маю,— сказавъ Ыцько: — а якъ твій чоловікъ не хоче грошей видаваты, то я пиду до старосты на ёго жалитись.

И така мене злисть була взяла, що я хотила вже Ыцька вылаяты и вже почала було, але Панасъ якъ крыкне: — „Та мовчы, Гапко!“ — то я й замовкла.

Выйшовъ Ыцько зъ хаты, сказавшы: „якъ знаешъ“, а за нимъ слідкомъ выйшовъ и Панасъ.

До пивъ-ночи не прыходывъ Панасъ и я вже почала клясты Ыцька зъ усимъ жывивськымъ насиннямъ.

Зновъ прыйшовъ Панасъ пьяный-препьяный; а на третій день прыйшли жыды и забрали остатню корову. Я вженичого имъ й не казала, тилькы обливалася гиркымы слизмы. Жаль було видаваты корову, котру я сама годувала зъ своихъ рукъ, таничого було робыты: староста звеливъ,— треба видаваты.

Розпывся Панасъ, вже въ шынку винъ и днюе й ноче. Уже я ёго й не дожыдаюся, якъ бувало: винъ мини зпротывывся гиршъ печенои редькы. Зновъ не стало въ мене хлеба, та сусидкы, спасыби имъ, прыносили мини то крупивъ, то палянычку, то шматокъ сальця. Йимъ я хлибъ, и хлибъ той не такой, якъ свій:

почнешь йисты ёго, то ажъ слёзы навертаются.

Ото якось ранкомъ увійшовъ въ нашу хату нашъ сусида; винъ якъ-разъ на ту пору десятныкувавъ.

— Добрыдень! зъ пятницею будьте здорови! — сказавъ винъ.

— Спасыби вамъ! бувайте й вы здорови! — сказала я. — Сидайте осьде-тутечки, сказала я стераючи долонею зъ лавы.

Сивъ винъ, а я й думаю соби: „Ой лышенько мое! Мабуть це ёго староста прыславъ, щобъ виддаваты щось жыдови. Тилькы що жъ виддаваты, якъ уже немае ничего?“ Коны це винъ и каже:

— Чы вы, титко, ничего не чулы?

— Ни, — кажу, — ничего не чула, — а серце въ мене такъ чогось и тѣхнуло. — А що тамъ такъ? — пытаю.

— А же жъ вашого чоловіка немае вже на свьити. Йшовъ бидолаха зъ шынку та пидъ тыномъ билиа Минтяя якъ упавъ, то вже й не встававъ, и по цей часъ тамъ лежыть, тилькы не жывый и сынйй-пресынйй. Такъ оце я прыйшовъ вамъ сказаты.

— Ой, Боже мій! Ой, загубывъ же ты, Панасе, свою душу, на — выкы загубывъ! — крыкнула я та, нахынувши на себе порвану свытыну, взяла на руки Васылыка та й побигла до Минтяёвого тыну.

Прыбигла. Дывлюся — лежыть Панасъ пидъ тыномъ. Очи заплющывъ, зубы выпщырылысь. Я прохала, щобъ перенесли Панаса до хаты, та врьдныкъ сказавъ: „Нехай, якъ становый дозволыть“.

Третёго дня прихавъ становый зъ дохтары; а Панаса рознесло: наче гора раздвися винь. Выйнялы дохтори нежи та й попоролы ёго. Становой сказавъ поховаты. Звалылы люде ёго тило въ домовыну та й понесли до кладовыща. Нихто Панаса й не проводывъ, — не то що батюшка та дякъ — и сусиды не зхотили йты за домовыною, окримъ тихъ, що несли домовыну. Ажъ на четвертый день запечаталы...

И сумно мини було жыты самій въ хати безъ хазяина, и довго за нымъ я плакала: хочъ винь бувъ и пьяныця, а все жъ такы мій чоловікъ. До мене такы коваль Мыкола, вдовець, прысва-тувався, та я не зхотила вже вдруге выходыты замижъ. Нехай ёму цуръ та пекъ! Бороны Боже, и цей бувъ бы такый пьяныця, бо хто ёго знае; може моя така доля. Якъ небудь буду вже перебуватися сама. Оце вже пять рокивъ прожила удовою; жытому сама соби, абы тилькы Богъ давъ здорова. Колысь такы и Васылько мій пидросте: буде мини помичъ. Якъ вырасте, то й я свою голову бия ёго прыхылю; та щобъ тилькы не довелося ёму, сохрани Боже, буты такимъ, якъ ёго батько бувъ. Краще нехай заразъ умирае, якъ винъ мае удатыся въ свого батька-пьяницю.

THE HISTORY OF THE
REIGN OF
HAROLD GODWINSON
BY
JOHN RUSKIN
IN TWO VOLUMES
VOL. I.
LONDON: PUBLISHED BY
ALBANY STREET, M.DCCCXV.

ОБЪЕДИНЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ
ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ
ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ
ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ
ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ ВЪСЛЪЖЕННЫМЪ

ПРОДАЕТСЯ ВО ВСѢХЪ КНИЖНЫХЪ МАГАЗИНАХЪ

МОСКВЫ И С.-ПЕТЕРБУРГА.

ВЪ КНИЖНЫХЪ МАГАЗИНАХЪ

ТОВАРИЩЕСТВА

И. Д. Сытина.

Въ Москвѣ: 1) у Ильинскихъ воротъ, домъ Титова.
2) на Никольской, д. гр. Орлова-Давыдова.
3) на углу Неглиннаго проезда и Кузнецкаго
Моста, д. Шориной.

Въ С.-Петербургѣ: Большая Садовая, № 25.

Въ Москвѣ: Подоль, Гостиный дворъ.

Въ Варшавѣ: Краковское предместье, д. № 1.

Въ Екатеринбургѣ: Покровский проспектъ, домъ Поповичевой.

Въ Одессѣ: уголъ Преображенской и Еврейской ул.,
д. Лѣтинка, № 63.

Въ Воронежѣ: Московская улица.

Въ Нижегородской губери: на Шоссе.
